

Nr 29.

Ankom till riksdagens kansli den 13 mars 1937 kl. 3.30 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde m. m.

(2: a avd.)

I en till riksdagen den 22 januari 1937 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 55, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen antaga här nedan intagna förslag till förordning med vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde m. m.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för Kungl. Maj:ts förslag, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet.

Från jordbruksdepartementet har till utskottet överlämnats en skrivelse den 25 januari 1937 från civilingenjören Helge Rost, Stocksund, innehållande visst förslag i ämnet.

Inledning.

I skrivelse den 11 januari 1932 hemställde Sveriges allmänna lantbruks-sällskap, under åberopande av en skrivelsen bifogad, av sällskapets mejeri-sektion utarbetad promemoria, bland annat, att bestämmelser måtte utfärdas rörande pastörisering av mjölk, som salufördes i större samhällen. Över denna framställning avgåvos yttranden av medicinalstyrelsen, lantbruksstyrelsen och styrelsen för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet. Frågan har sedermera upptagits till behandling av 1933 års mjölk- och mejeritredning (ledamoten av riksdagens första kammare godsägaren B. H. von Stockenström, tillika ordförande, professorn vid lantbrukshögskolan P. L. Nannesson, professorn och avdelningsföreståndaren för försöksväsendet på jordbruksområdet J. B. Platon, direktören i svenska smörprovningarna A. R. T. Söderlund, husdjurskonsulenten C. H. Nilsson, Kristianstad, och ledamoten av riksdagens andra kammare lantbrukaren K. A. M. Andersson, Löbbo) i ett den 17 december 1935 avlämnat betänkande med förslag om vissa föreskrifter beträffande konsumtionsmjölk (stat. off. utr. 1936: 3). Över betänkandet hava yttranden avgivits av medicinalstyrelsen, lantbruksstyrelsen, styrelsen för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, kommerskollegium, svenska mejeriernas riksförening u. p. a. och Sveriges allmänna lantbrukssällskap. Medicinalstyrelsen har vid sitt yttrande fogat utlåtande av näringsrådet. Till lantbruksstyrelsens yttrande ha fogats utlåtanden

av hushållningssällskapens förvaltningsutskott. Vidare har kommerskollegium vid sitt yttrande fogat utlåtanden från samtliga handelskamrar i riket med undantag av handelskammaren i Borås ävensom från Sveriges köpmanförbund och mjölkcentralen i Stockholm. Vid yttrandet från svenska mejeriernas riksförening ha fogats utlåtanden av ett antal mejeriförbund.

I betänkandet har framlagts *förslag till lag angående beskaffenheten i vissa samhällen av till människoföda för direkt förbrukning avsedd mjölk och grädde*. Såsom bilaga till betänkandet har fogats en av fil. lic. Gunnar Wode utarbetad sammanställning av utdrag ur mejerilitteraturen rörande konsumtionsmjölkens pastörisering och därmed sammanhängande spörsmål.

Gällande lagstiftning m. m.

Departementschefen har till en början lämnat en redogörelse för den del av nu gällande lagstiftning, som berör förevarande ämne, ävensom för andra åtgärder, som av statsmakterna hitintills vidtagits på hithörande eller angränsande områden.

I *hälsovårdsstadgan* den 19 juni 1919 nr 566 är förbud stadgat mot saluförande av mjölk och grädde från djur med viss sjukdom. Vidare föreskrives, att noggrann renlighet skall iakttagas under arbete med mjölk och mejeriprodukter.

Mejeristadgan den 22 maj 1936 nr 174 innehåller föreskrifter rörande de sanitära förhållandena och driften vid mejerierna.

Till *förebyggande av tuberkulosens spridning genom mjölk* finnas bestämmelser i kungörelserna den 30 juni 1934 nr 403 om åtgärder mot tuberkulos i juvret och könsorganen hos nötkreatur och nr 402 om vissa åtgärder mot tuberkulos hos nötkreatur.

Slutligen erinras, att enligt gällande bestämmelser angående användningen av de medel, som inflyta genom upptagande av mjölkavgift, såsom villkor för erhållande av prisutjämningsbidrag uppställts, att sökande vid betalning av mottagen mjölk tillämpar de bestämmelser, som av statens jordbruksnämnd må hava meddelats angående tilläggspris för mjölk från kreatursbesättningar, inom vilka bekämpande av tuberkulos äger rum. Statens jordbruksnämnd äger vidare, på framställning av svenska mejeriernas riksförening, såsom dylikt villkor föreskriva, att sökande vid inköp av mjölk tillämpar kvalitetsbetalning enligt av nämnden godkända grunder.

Några lagbestämmelser om *pastörisering av konsumtionsmjölk* finnas för närvarande icke. Däremot äro föreskrifter om *pastörisering av till kreatursföda avsedd mjölk* meddelade i lagen den 6 juni 1925, nr 382, ändrad genom lagen den 23 oktober 1936, nr 548. Jämligt lantbruksstyrelsens kungörelse den 11 maj 1935 (nr 3) med särskilda föreskrifter för begagnande av svenska smörprovningarnas varumärke för smör (*runmärket*) fordras vidare för nämnda begagnade, bland annat, att grädden eller mjölken, som användes vid smörberedningen, pastöriserats till minst 80 grader Celsius.

Mjolk- och mejeritredningens betänkande.*Allmänna synpunkter.*

Efter att ha lämnat en översikt över bestämmelser i vissa främmande länder beträffande konsumtionsmjolk, särskilt med hänsyn till dennas pastörisering, har mjolk- och mejeritredningen i sitt betänkande kommit in på frågan, huruvida särskilda föreskrifter rörande sådan mjolk och dess behandling kunde anses behövliga i vårt land. Härutinnan har utredningen anfört bland annat följande.

Att mjolk kunde överföra sjukdomar från djuren och från de människor, som vore sysselsatta vid mjolkens produktion och behandling, till konsumenterna vore, såsom framginge av den förebragta litteraturutredningen, ovedersägligen bevisat. Tuberkulos, undulantfeber, halsfluss, scharlakansfeber, difteri, tyfus, paratyfus, rödsot och kolera vore sålunda sjukdomar, vilkas smittämnen kunde spridas med mjolk. Enstaka sjukdomsfall förorsakade av hygieniskt bristfällig mjolk och epidemier, vid vilka mjolk varit smittospridare, hade förekommit och förekomme även i vårt land i en sådan omfattning, att enbart detta förhållande enligt utredningens mening påkallade prohibitiva åtgärder. Det kunde härvid påpekas, att någon statistik icke finnes i Sverige, varur uppgifter kunde erhållas rörande smittkällorna vid alla epidemier. De registrerade fallen av mjolkepidemier torde därför i själva verket endast utgöra en del av dem, som verkligen förekommit.

Förutom de i och för sig beklagliga, direkta följderna av att smittämnen förekomme i mjolk hade detta förhållande mindre önskvärda indirekta verkningar. Det vore nämligen tydligt, att de risker, som verkligen kunde finnas vid förtärandet av mjolk, bidroge att misstänkliggöra och impopularisera mjolken och därigenom verka återhållande på konsumtionen, särskilt då epidemier uppträdde, vilka kunde misstänkas härröra från mjolk.

Icke enbart den eventuella förekomsten av smittämnen vore avgörande för mjolkens lämplighet och värde som födoämne. Flertalet arter av de icke direkt patogena mikroorganismer, vilka förekomme i mjolk i större eller mindre antal, kunde på ett eller annat sätt inverka menligt på mjolkens värde ur olika synpunkter. Då det gällde dessa bakterier vore den allmänna hygien vid mjolkens produktion av den allra största betydelse. Genom tillfälligheter, såsom plötsligt uppträdande digestionsrubbningar hos djuren, kunde emellertid även mjolk från en som regel mycket välskött ladugård komma att innehålla ett så stort antal bakterier, att mjolken därav toge direkt skada och bleve mer eller mindre onjubar. Det vore tyvärr ännu icke ovanligt, att den av producenterna till mejerierna levererade eller till konsumenterna direkt försålda mjolken vore av i hög grad bristfällig allmän bakteriologisk beskaffenhet, ehuru förhållandena helt visst efter hand förbättrats tack vare åtgärder av olika slag. På mjolk avsedd för direkt konsumtion måste emellertid även i detta avseende ställas alldeles särskilt stora fordringar, helst som avsevärd tid kunde förflyta, innan mjolken verkligen förtärdes eller användes i hushållet, oftast betydligt längre tid än det i regel dröjde från produktionen och till mjolkens förarbetning i mejeriet.

De hittills gällande lagliga bestämmelserna beträffande beskaffenheten hos försåld mjolk, vilka vore begränsade till hälsovårdsstadgans fordringar, hade sålunda enligt utredningens mening icke visat sig vara till fyllest, särskilt när det gällde den för direkt konsumtion avsedda mjolken. Det borde härvid framhållas, att det vid sidan av försäljningen av kontrollmjolk och mjolk, som

varit föremål för pastörisering, även i mycket stor utsträckning förekomme försäljning av konsumtionsmjölk, som icke behövde vara underkastad någon särskild behandling och ej heller, med undantag för ett fåtal samhällen, vore föremål för annan kontroll än den, som tillsynen över hälsovårdsstadgans efterlevnad förutsatte. Ifrågavarande kontroll, som endast utövades genom mera sporadiskt förekommande provtagningar och undersökningar, måste betraktas såsom i hög grad otillräcklig för att garantera en hygieniskt någorlunda tillfredsställande mjölk. Den allra största delen av försäld konsumtionsmjölk torde för övrigt icke vara underkastad någon som helst kontroll av här ifrågavarande slag.

Rörande de olika åtgärder, som från samhällets sida kunna ifrågakomma för erhållande av hygieniskt tillfredsställande konsumtionsmjölk, och dessa åtgärders praktiska genomförbarhet har utredningen anfört i huvudsak följande.

Då det gällde att minska eller helt eliminera mjölkens smittfarlighet hade man två vägar att välja. Antingen måste man söka förhindra smittämnets inkommande i mjölken eller också genom en eller annan behandling av densamma befria den från eller förstöra eventuellt inkomna smittämnen. I förra fallet bleve det alltså frågan om en produktionskontroll av bl. a. medicinsk och veterinärmedicinsk art omfattande dels de personer, som sysselsattes vid mjölkens produktion och behandling, dels de mjölkproducerande djuren ävensom de övriga djur, som eventuellt vore uppställda i det stall, vari mjölken producerades. Det sade sig självt, att genomförandet av en fullt effektiv kontroll av denna art och vidtagandet av sådana åtgärder, som kunde garantera produktionen av en absolut smittfri mjölk vid alla de ladugårdar, som levererade mjölk till direkt konsumtion, måste medföra mycket stora svårigheter och dryga kostnader.

Effekten i skyddshänseende av en sådan kontroll vore givetvis beroende av bland annat tätheten av inspektionerna, men så länge den icke hade formen av en mera direkt och ständig övervakning, som dock måste anses praktiskt ogenomförbar i stort, kunde helt naturligt sjukdomsfall hos människor och djur ävensom andra förändringar inträda emellan inspektionerna. Personalens omdömesförmåga, vaksamhet, kunnsighet, ärlighet och andra svårkontrollerbara faktorer spelade därvid en stor roll för förändringens upptäckande på ett så tidigt stadium, att ogynnsamma konsekvenser av densamma kunde förhindras.

Ehuru sålunda även en relativt omfattande produktionskontroll icke syntes kunna erbjuda säkra garantier emot smitta genom mjölk, vore därmed givetvis ingalunda sagt, att produktionskontroll vore utan värde såsom skydd mot sådan smitta. Tvärtom bidroge den helt naturligt även i sina enklare former till att åstadkomma förbättrade förhållanden i fråga om mjölkens hygieniska beskaffenhet. Det vore emellertid utredningens uppfattning, att det måste bereda stora svårigheter att enbart på denna väg inom överskådlig tid nå fram till ett i allmänhet mera tillfredsställande tillstånd beträffande den till direkt konsumtion försålda mjölkens beskaffenhet i berörda avseende.

Det syntes utredningen självfallet, att en behandling, varigenom eventuella smittämnen ävensom mikroorganismer över huvud taget förstördes i varje försäld parti mjölk, i och för sig skulle erbjuda en säkrare garanti för en hygieniskt klanderfri mjölk än vilken som helst i praktiken genomförbar form av produktionskontroll. Sedan länge hade man också tillämpat värmebehandling av konsumtionsmjölk i avsikt att göra densamma smittfri ävensom mera hållbar, och pastöriseringen, som vore en relativt billig behand-

lingsform, hade vunnit och vunne alltmera terräng även i fall där regleringar i denna riktning genom tvångsbestämmelser i en eller annan form icke förekomme. I vad mån och till vilken utsträckning en sådan behandling borde föreskrivas för konsumtionsmjölk i syfte att åstadkomma förbättrade förhållanden inom denna viktiga gren av vårt folks livsmedelsförsörjning måste emellertid bliva beroende av ett flertal betydelsefulla faktorer, vilka utredningen i det följande ville söka bedöma.

Genom upphettning av mjölk till en tillräckligt hög temperatur under viss tid kunde den med säkerhet befrias från smittämnen. Enär emellertid genom dylik behandling vissa av mjölkens värdefulla originära beståndsdelar eller egenskaper kunde röna ogynnsam påverkan i olika riktningar, varigenom mjölkens värde såsom födoämne nedsattes, vore möjligheterna beträffande tid och temperatur för värmebehandlingen begränsade. Såsom resultat av strävandena att finna ett behandlingssätt med betryggande hygienisk effekt men minsta inverkan i övrigt på mjölken hade för konsumtionsmjölkens vidkommande tvenne metoder framkommit, vilka fått en mera vidsträckt praktisk användning. Under några decennier hade den s. k. långtidspastöriseringen varit i bruk, varvid mjölken upphettades till 60 å 63° C. under 20 å 30 minuter. Denna form av pastörisering, som ur rena driftssynpunkter hade väsentliga nackdelar, hade under de senare åren alltmera ersatts av en annan behandlingsmetod, som benämndes lågpastörisering och vilken innebure en upphettning till obetydligt över 70° C. under relativt mycket kort tid. Denna behandling hade gentemot långtidspastöriseringen bland andra de praktiska fördelarna, att den krävde mindre utrymme och toge kortare tid i anspråk. Samma apparat kunde vidare användas för såväl konsumtionsmjölkens som produktmjölkens pastörisering.

Av den sammanställning av utdrag ur mejerilitteraturen rörande konsumtionsmjölkens pastörisering, vilken såsom bilaga åtföljde betänkandet, syntes otvetydigt framgå, att båda metoderna under vissa förutsättningar kunde fylla mycket högt ställda anspråk såväl i hygieniskt avseende som i fråga om bevarandet av mjölkens ursprungliga egenskaper i fysiologiskt avseende.

Av tillgängliga undersökningsresultat kunde man icke draga annan slutsats än den att en riktigt utförd pastörisering i lämpliga apparater ifråga om flertalet smittämnen erbjöde en absolut garanti och i fråga om alla smittämnen medförde nära nog riskfrihet. Pastöriseringsmetodernas tillförlitlighet i hygieniskt avseende vid den praktiska tillämpningen vore dock helt naturligt beroende av de därvid använda apparaternas konstruktion och därav betingade arbetssätt.

Såsom argument mot införandet av obligatorisk pastörisering hade framhållits, att särskilt sådan mjölk, som producerats under mindre goda hygieniska förhållanden, ofta efter pastöriseringen erhöles mindre önskvärda egenskaper, vilket skulle bero på att mjölken, i stället för att såsom obehandlad mjölk surna, skulle undergå en förruttnelseprocess på grund av att mjölk-syrabakterierna dödats vid pastöriseringen. Härutinnan ville utredningen erinra, att i de allra flesta fall även en låg- eller långtidspastöriserad mjölk så småningom surnade, men att det vore otvivelaktigt, att pastöriseringen särskilt i en före värmebehandlingen dåligt behandlad mjölk i för surnandet ogynnsam riktning kunde förskjuta förhållandet mellan syrabildande och andra bakterier, särskilt sporbildande. Den surnade, pastöriserade mjölken finge därför ofta icke samma goda smak och andra egenskaper som en surnad opastöriserad mjölk. Härvid vore dock att märka, att en dåligt behandlad mjölk, även om den icke värmebehandlats, vid förvaring ofta efter kort tid erhöles mindre önskvärda egenskaper. I vilken riktning en mjölk förändrades vid förvaring hos konsumenterna vore för övrigt i hög grad beroende

av de förhållanden, under vilka mjölken förvarades. Det vore ett ofrånkomligt faktum, att mjölk, vare sig den vore rå eller pastöriserad, vore ett mycket ömtåligt födoämne, som icke under några förhållanden borde förvaras längre tid. I fråga om mjölk, som skulle drickas som »söt mjölk» eller såsom sådan användas i hushållet, erbjöde pastöriseringen den obestridliga fördelen, att mjölkens hållbarhet därigenom förlängdes.

Vad beträffade pastöriseringens inverkan på mjölkens egenskaper i kemiskt och fysiologiskt hänseende, syntes denna icke vara av den omfattning eller betydelse, att den kunde anföras som vägande skäl emot föreskrifter om pastörisering av konsumtionsmjölk.

Utredningen har sålunda funnit, att vägande betänkligheter icke anförts eller för närvarande kunde anföras emot tvångsföreskrifter rörande pastörisering av konsumtionsmjölk enligt härför lämpliga metoder nämligen långtids- och lågpastörisering. Såvitt utredningen kunde bedöma, hade man tvärtom i en dylik pastörisering ett hjälpmedel, som i många fall kunde vara av utomordentlig betydelse, när det gällde att säkerställa en tillfredsställande hygienisk beskaffenhet hos mjölken. Emellertid ansåge utredningen, att vissa skäl kunde anföras mot en tvångsvis föreskriven pastörisering av all saluförd konsumtionsmjölk med undantag för s. k. kontrollmjölk, i den mening detta begrepp i allmänhet fattades. Dessa skäl bottnade i praktiska svårigheter i samband med en dylik åtgärds genomförande och i vissa betänkligheter beträffande dess konsekvenser i andra avseenden än de rent hygieniska. Utredningen har härutinnan anført följande.

Skulle ett samhälle kunna förses med pastöriserad mjölk, förutsatte detta befintligheten av ett mejeri eller en pastöriseringsanläggning i själva samhället eller dess omedelbara närhet. Det måste nämligen anses strida mot fundamentala lämplighetssynpunkter, att ett samhälles mjölkförsörjning på grund av tvångsföreskrifter måste omhänderhavas av ett mer eller mindre avlägset liggande mejeri. I vårt land förekomme många samhällen, där mejerianläggning saknades, och nämnda förhållande skulle därför icke bliva sällsynt, såvida icke dispens från tvångsåtgärdernas giltighet i dylika fall beviljades. Dispensförfarande syntes emellertid i ett fall som detta vara mindre lämpligt, helst om förhållandena skulle tvinga till ett flertal undantag från en eventuell förordnings giltighet. Det syntes nämligen mindre rationellt att göra tillämpningen av vissa genom lag fastställda tvångsföreskrifter, som avsåge att tillförsäkra konsumenterna en hygieniskt tillfredsställande mjölk, beroende av huruvida på orten funnes mejerianläggning. Det vore givet, att en epidemi genom de konsekvenser, den kunde få, vore en betydligt allvarigare företeelse i ett större än i ett mindre samhälle, och det syntes därför väl berättigat, att vissa hälsovården berörande föreskrifter vore strängare i förra fallet än i senare, något som också enligt gällande hälsovårdsstadga redan nu i vissa fall förekomme. I flertalet av våra större städer och andra samhällen funnes visserligen mejerier, men många tätbebyggda orter med betydande invånarantal saknade, som nämnts, dylika anläggningar. Det skulle därför, om dispensförfarande tillämpades i fråga om orter, där mejeri saknades, icke sällan inträffa, att bestämmelserna om obligatorisk pastörisering skulle vinna tillämpning på en plats, medan befolkningen i en annan ort av liknande typ och storlek bleve utan några som helst skyddsåtgärder av det slag, pastöriseringen avsåge att utgöra.

Att den pastöriserade mjölkens fördelar framför den opastöriserade i allmänhet uppskattades av konsumenterna bevisades av den mycket stora och

alltjämt ökade utbredning pastörisering av konsumtionsmjölk fått i vårt land. Knappast något mejeri, som bedreve försäljning av konsumtionsmjölk i större omfattning, torde numera underlåta att pastörisera densamma, och tillämpandet av en sådan behandling hade ofta visat sig vara en god hjälp i konkurrensen i sådana fall, då flera företag på en plats tävlat om konsumenterna. Enligt en inom svenska mejeriernas riksförening gjord sammanställning skulle av de 730 berörda mejerierna under 1933 ha försålts 325.3 millioner kg konsumtionsmjölk. Av denna kvantitet hade 249.2 millioner kg eller 76.6 % uppgivits vara pastöriserad.

Det torde emellertid å andra sidan icke kunna förnekas, att vissa personer av smaksål eller ur andra synpunkter bestämt föredroge rå mjölk framför pastöriserad. Även om de föregivna skälen i många fall helt säkert vore ogrundade, förefölle det utredningen icke lämpligt, att försäljningen av rå mjölk i vissa fall försvårades, så att praktiskt taget förbud däremot skulle föreligga, eller att konsumenterna på vissa platser men icke på andra på en gång genom lagbestämmelser skulle avskäras från möjligheterna att välja mellan rå och pastöriserad vara vid tillgodoseendet av sitt behov av konsumtionsmjölk.

På grund av de anförda synpunkterna ansåge utredningen, att det skulle vara mindre lämpligt, om på en gång vidtoges en så genomgripande åtgärd, som ett lagstadgat pastöriseringstvång för all konsumtionsmjölk med undantag för så kallad kontrollmjölk skulle innebära. Sålunda tidigare framhållits, ansåge emellertid utredningen, att åtgärder för säkerställandet av en bättre hygienisk kvalitet särskilt hos den mjölk, som opastöriserad försålles till direkt konsumtion, vore i hög grad påkallade. Andra utvägar hade därför övervägts, vilka utan att medföra allt för långt gående och mindre önskvärda konsekvenser kunde tänkas medföra väsentligt förbättrade förhållanden.

Utredningen hade därvid utgått från den uppfattningen, att det från vissa synpunkter kunde anses önskvärt, att såväl pastöriserad som rå mjölk av försvärlig hygienisk beskaffenhet kunde saluföras till väsentligen samma pris. De kvalitetsförbättrande åtgärderna borde därför icke medföra sådan höjning av priset på opastöriserad mjölk, att den bleve av nämnvärd ekonomisk betydelse för någon, som önskade tillgodose sitt behov av konsumtionsmjölk med dylik vara. Fordringarna på den i rätt tillstånd försålde konsumtionsmjölken borde sålunda visserligen ställas högre, än vad som för närvarande vore fallet, men å andra sidan icke så högt, att deras tillgodoseende skulle innebära så stor merkostnad, som exempelvis produktionen av kontrollmjölk droge. Någon mera omfattande produktionskontroll kunde under sådana förhållanden icke nu tänkas komma i fråga.

Förslaget till ny lagstiftning.

De synpunkter, som av mjölk- och mejerikutredningen sålunda framhållits, ha varit vägledande vid utarbetandet av det utav utredningen framlagda lagförslaget. I huvudsak innebär detta förslag följande.

Sålunda av lagens rubrik framgår gäller lagen endast sådan mjölk och grädde, som är avsedd att direkt förbrukas till människoföda. Lagen föreslås skola tillämpas i städer, köpingar och municipalsamhällen. Efter framställning av vederbörande kommunala myndighet eller av medicinalstyrelsen skall dock Kungl. Maj:t äga förordna om lagens tillämpning jämväl inom annat samhälle eller del därav. Lagförslaget inrymmer å andra sidan befo-

genhet för Kungl. Maj:t att på grund av särskilda skäl meddela dispens från lagens tillämpning. I förslaget stadgas, att inom område, varå lagen äger tillämpning, må försäljas allenast mjölk eller grädde, vilken, på sätt Kungl. Maj:t föreskriver, undergått värmebehandling, eller, efter särskilt tillstånd av hälsovårdsnämnden, mjölk eller grädde, vilken härrör från viss i tillståndet angiven nötkreatursbesättning. Sådant tillstånd skall avse viss tid ej överstigande ett år och må ej lämnas med mindre, på sätt medicinalstyrelsen skall äga föreskriva, styrkts, antingen att besättningen i sin helhet är att anse såsom reaktionsfri med hänsyn till tuberkulos eller att hela besättningen eller den del därav, som icke är att anse såsom reaktionsfri i nämnda bemärkelse, är ansluten till det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos i smittfarlig form hos nötkreatur. Det skall åligga hälsovårdsnämnd att återkalla lämnat tillstånd, så snart nämnden erhållit kännedom om att förut-sättningarna för detsamma icke längre äro för handen. Lagförslaget upptager därjämte vissa ordningsföreskrifter. Förbrytelse mot lagen föreslås skola beläggas med dagsböter.

Yttrandena.

I de över betänkandet avgivna yttrandena har behovet av en lagstiftning av den art, varom nu är fråga, i allmänhet vitsordats.

Departementschefens anförande.

»Jag delar uppfattningen angående vikten av att försäljning av konsumtionsmjölk, som icke ur hygieniska och i övrigt sanitära synpunkter är av fullgod beskaffenhet, förhindras. De huvudsakliga åtgärder, som härvid kunna komma i fråga, äro, såsom utredningen framhållit, anordnande av kontroll över de förhållanden, under vilka mjölken produceras, samt införande av pastöriseringstvång. Med hänsyn till de betydande kostnader, som torde vara förbundna med en produktionskontroll av sådan omfattning, att den utgör garanti mot tillhandahållandet av konsumtionsmjölk, som icke är hygieniskt fullt tillfredsställande, anser jag i likhet med utredningen, att införande av pastöriseringstvång i första hand bör tagas i övervägande. Mot en sådan åtgärd har invänts, bland annat, att mjölkens näringsvärde genom pastöriseringen nedsättes. Av den förebragta utredningen torde emellertid framgå, att man numera lyckats utfinna pastöriseringsmetoder, vilka ej nämnvärt påverka mjölkens näringsfysiologiska egenskaper. Sålunda har näringsrådet framhållit, att den s. k. lågpastöriseringen medför ett ur praktiska synpunkter tillräckligt avdödande av bakterier i mjölken, utan att dennas viktiga beståndsdelar i nämnvärd grad skadas. En mera tungt vägande invändning mot ett pastöriseringstvång utgöra måhända svårigheterna att åvägabringa en fullt effektiv kontroll över ett sådant tvångs efterlevnad. Det synes mig dock, som om en invändning av denna art icke bör få tillmätas avgörande betydelse för lösningen av en i sanitärt avseende så viktig fråga som den förevarande. Av vad utredningen anført beträffande de olika kontroll-möjligheter, som stå till buds, torde för övrigt framgå, att svårigheterna icke äro oövervinnliga. På grund av det anförda och då utredningen synes hava

på ett tillfredsställande sätt bemött de invändningar, som i andra hänseenden riktats mot en tvångsvis genomförd pastörisering av mera allmän omfattning, anser jag, att utredningens förslag om förbud mot försäljning av opastöriserad konsumtionsmjölk inom vissa samhällen bör genomföras.

Jag är ense med utredningen därom, att det av flera skäl ej är lämpligt att göra förbudet ovillkorligt, utan att vederbörande samhälles hälsovårdsnämnd bör äga att medgiva undantag därifrån. Att dylikt undantag medgives beträffande s. k. kontrollmjölk synes naturligt. Några betänkligheter torde ej heller möta att tillåta försäljning av opastöriserad mjölk härrörande från reaktionsfri besättning. Mera tveksamt ställer det sig i fråga om mjölk från besättning, som är ansluten till den statliga tuberkuloscampen enligt den kliniska metoden. Då emellertid, såsom utredningen anfört, inom betydande delar av vårt land endast ett relativt fåtal reaktionsfria besättningar förekomma, synes det knappast tillrådligt att för närvarande begränsa hälsovårdsnämndernas befogenhet i förevarande avseende till mjölk från sådana besättningar. Med hänsyn till de vidsträckta undantag, som jag sålunda förutsätter kunna medgivas från det ifrågasatta förbudet, torde dock böra stadgas, att medgivande till försäljning av opastöriserad mjölk överhuvud icke må lämnas med mindre det styrkts, att de hygieniska förhållandena vid mjölkens framställning äro tillfredsställande. Ett dylikt stadgande har också förordats i ett flertal av de inkomna remissutlåtandena. Angående de fordringar, som i berörda hänseende böra uppställas, torde det få ankomma på medicinalstyrelsen att utfärda närmare bestämmelser.

Om jag sålunda, allmänt taget, funnit mig böra biträda utredningens ståndpunkt att låta på hälsovårdsnämndernas prövning bero, om försäljning skall få äga rum av mjölk härrörande från besättning, som är ansluten till den statliga tuberkuloscampen, anser jag å andra sidan anledning icke föreligga att tillåta försäljning av dylik mjölk å ort, där det finns tillräcklig tillgång på mjölk från reaktionsfria besättningar. På grund härav vill jag föreslå, att åt Kungl. Maj:t inrymmes befogenhet att förordna, att inom område, där förhållandena sådant tillåta, undantag från förbudet må medgivas endast beträffande mjölk från reaktionsfri besättning. Sådant förordnande torde dock ej böra träda i kraft, förrän två år förflutit från dess meddelande.

Beträffande de ifrågasatta bestämmelsernas giltighetsområde är jag i hudsak ense med utredningen. Det förefaller dock som om de synpunkter, vilka varit vägledande för utredningens ställningstagande härutinnan, bättre skulle tillgodoses, därest bestämmelserna göras tillämpliga inom varje område, där hälsovårdsstadgans föreskrifter rörande stad gälla. Man torde i allmänhet vara berättigad antaga, att dylikt område i avseende å bebyggelse och befolkningstäthet är av sådan beskaffenhet, att särskilda åtgärder till förekommande av smittsamma sjukdomar där äro av behovet påkallade. Om giltighetsområdet avgränsas på sätt nu sagts, inneslutes däri endast stadsplanlagt område samt sådant område utom det planlagda, vilket enligt beslut, fattat i den ordning 30 § hälsovårdsstadgan angiver, i avseende å den allmänna hälsovården skall betraktas såsom planlagt. Vidare komma bestämmelserna automatiskt att bli gällande i ort, beträffande vilken förordnande

meddelas, att hälsovårdsstadgans stadsbestämmelser där skola tillämpas. En sådan automatisk utsträckning av giltighetsområdet synes mig vara att förordas. Enligt 34 § hälsovårdsstadgan må dylikt förordnande givas i fråga om köping, hamn, fiskläge eller annat ställe med större sammanträngd befolkning. Beslut därom fattas av länsstyrelsen efter vederbörandes hörande och skall underställas Konungens prövning.

Vad utredningen anfört rörande tillståndsgivningens tekniska anordnande föranleder från min sida endast en detaljanmärkning. Utredningen avser, att tillstånd skall sökas av den person eller det företag, som försäljer opastöriserad mjölk direkt till konsument. En sådan anordning skulle säkerligen medföra åtskilliga praktiska olägenheter, särskilt inom större samhällen. I Stockholm skulle således varje återförsäljare av mjölkcentralens kontrollmjölk vara skyldig att söka tillstånd. Då nämnda mjölk härrör från ett flertal besättningar, som i antal variera vid olika tidpunkter, skulle mycket besvär förorsakas såväl den enskilde återförsäljaren som hälsovårdsnämnden. Det torde vara tillräckligt fordra, att den eller de besättningar, från vilka den saluförda mjölken härrör, godkänts av hälsovårdsnämnden i vederbörlig ordning. Vem som tagit initiativet till dylikt godkännande synes vara av underordnad betydelse. De av utredningen framhållna kontrollsynpunkterna torde skäligen bli tillgodosedda, därest det föreskrives, att i lokal, där opastöriserad mjölk hålles till salu, bestyrkt avskrift av vederbörande hälsovårdsnämnds tillståndsbevis skall finnas anslagen och att kärl, i vilket mjölk, pastöriserad eller opastöriserad, transporteras eller utbjudes, skall vara tydligt märkt med namnet å den gård eller det mejeri, varifrån varan levererats.

Såsom utredningen föreslagit bör den ifrågasatta lagstiftningen avse ej endast mjölk, som av konsumenterna direkt förbrukas, utan även mjölk, som försäljes till bagerier, restauranter och liknande inrättningar. All mjölk, som ej är att hänföra till s. k. produktmjölk, kommer således att omfattas av lagstiftningen. Självfallet böra bestämmelserna avse även grädde. Av skäl som anförts av näringsrådet och medicinalstyrelsen synes emellertid under lagstiftningen böra falla jämväl visst slag av produktmjölk (grädde), nämligen sådan som användes till beredning av glass och färskost. Ur praktiska synpunkter torde hinder häremot ej möta. Vid den glass- och osttillverkning, som äger rum vid mejeri, torde redan nu i stor utsträckning pastöriserad mjölk och grädde komma till användning.

Utredningens allmänna uttalanden rörande pastöriseringens utförande och kontrollen över bestämmelsernas efterlevnad föranleda från min sida ingen erinran. Såsom utredningen framhållit torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda närmare föreskrifter härutinnan. Frågan, huru kontrollkostnaderna skola bestridas, torde efter närmare utredning få upptagas till behandling i annat sammanhang.

I anslutning till vad sålunda anförts har inom jordbruksdepartementet utarbetats *förslag till förordning med vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde m. m.* Jag övergår till en redogörelse för

detta förslags särskilda bestämmelser, i den mån deras innehåll icke redan blivit av mig berört.

1 §.

Av vad i det föregående anförts torde framgå, att förordningen endast skall tillämpas å komjolk och härav erhållen grädde. Bestämmelse härom har upptagits under förevarande paragraf.

2 §.

Beträffande stadgandena under denna paragraf torde jag få hänvisa till vad jag i den allmänna motiveringen anført.

Av andra styckets formulering torde framgå, att till färskost endast skall hänföras ost av sådan typ, som ej brukar undergå lagring i mejeriteknisk mening. Begreppet omfattar således icke ost, som brukar lagras i kvalitetsförbättrande syfte. Den som försäljer sådan vara i olagrat tillstånd är alltså ej underkastad bestämmelserna i detta stycke.

Det ligger i sakens natur, att de i förslaget uppställda fordringarna på mjolk och grädde, som försäljes eller utbjudes inom område, varå förordningen skall äga tillämpning, icke kunna hava avseende å leverans till mejeri. Detsamma torde böra gälla i fråga om ost och glass. Bestämmelse härom har upptagits i tredje stycket.

3 §.

I denna paragraf återfinnas de förut behandlade reglerna rörande tillståndsgivningen.

De föreslagna villkoren äro att betrakta såsom minimifordringar, vilka kunna av hälsovårdsnämnd skärpas. Tydligt torde å andra sidan vara, att hälsovårdsnämnden icke godtyckligt äger vägra tillstånd beträffande mjolk från viss besättning. Till förhindrande av att å hithörande ärenden anläggas för lagstiftningen främmande synpunkter bör hälsovårdsnämnds beslut kunna överklagas. Föreskrifter härom hava upptagits under 3 mom.

Av skäl som anförts av medicinalstyrelsen och styrelsen för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet har stadgats, att medgivande till försäljning av opastöriserad mjolk från kreatursbesättning, som är ansluten till det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos i smittfarlig form hos nötkreatur, ej må meddelas, med mindre viss tid — sex månader — förflutit från anslutningen. De av nämnda myndigheter anförda synpunkterna torde härigenom bliva tillgodosedda.

I några av de inkomna yttrandena har gjorts gällande, att den av utredningen föreslagna anordningen med årlig tillståndsprovning vore onödig och alltför betungande. Med hänsyn härtill har ifrågasatts, att tillstånd skulle få meddelas för längre tid än ett år eller tills vidare. Då emellertid det av mig förordade villkoret, att de hygieniska förhållandena vid mjölkens produktion skola vara tillfredsställande, torde förutsätta en

regelbunden, ej alltför sällan återkommande inspektion av den ladugård, vari vederbörande kreatursbesättning är uppställd, har jag ej ansett mig böra frågå utredningens förslag i denna del.

4 §.

I det av utredningen framlagda lagförslaget har upptagits ett stadgande, enligt vilket det skulle åligga innehavare av mejeri att låta mjölk och grädde, som jämlikt hälsovårdsnämnds medgivande finge försäljas utan föregående pastörisering, förvaras och hanteras i kärl och apparater, vilka icke användas för annan mjölk eller grädde. Handelskammaren i Malmö, till vars uppfattning kommerskollegium anslutit sig, har funnit detta stadgande alltför strängt. Handelskammaren har framhållit, att om stadgandet lagfästes ett mejeri, som anskaffat särskild maskin för flaskmjölk, skulle vara nödsakat att för behandling av olika slags mjölk för betydande kostnader inköpa nya sådana maskiner samt vidtaga eventuella nybyggnader, trots att hinder icke mötte att efter sterilisering eller annan liknande åtgärd på ett hygieniskt fullt betryggande sätt utföra tappningen av skilda mjölkslag på samma apparat. På samma sätt lade förslaget hinder i vägen för användning av samma flaskor ömsom för pastöriserad och ömsom för tuberkelkontrollerad mjölk, varigenom driften onödigtvis komme att försvåras. Liknande synpunkter hava framhållits av hushållningssällskapens förvaltningsutskott i Örebro och Gävleborgs län. Sistnämnda utskott har anfört, att då mejeriernas utrymme i allmänhet icke medgäve dubbel uppsättning av kärl och apparater, mejerierna, om stadgandet lagfästes, nödgades värmebehandla all konsumtionsmjölk.

Även jag anser, att det av utredningen föreslagna stadgandet är alltför strängt. Det torde vara tillräckligt föreskriva, att mjölk eller grädde, varom här är fråga, icke må förvaras eller hanteras i kärl och apparater, vilka använts för annan mjölk eller grädde, med mindre de efteråt blivit noggrant rengjorda. Detsamma torde böra gälla beträffande till försäljning avsedd pastöriserad mjölk och grädde. I anslutning till det anförda och med beaktande av att skäl torde saknas att inskränka giltigheten av de av mig förordade bestämmelserna till mejeri har förevarande paragraf i departementsförslaget avfattats.

5 §.

Denna paragraf upptager av mig förut delvis berörda föreskrifter om märkning av kärl, vari mjölk eller grädde transporteras eller utbjudes. Liknande bestämmelser hava förordats av utredningen men endast beträffande opastöriserad vara. Enligt utredningens förslag skulle mjölk eller grädde, som icke undergått föreskriven värmebehandling, försäljas i eller från kärl, tydligt märkt med orden »opastöriserad mjölk (grädde)» ävensom med namnet antingen på den gård, varifrån varan härrörde, eller på den som försälde varan. Förslaget har från olika håll rönt skarpa gensagor. Man har fram-

hållit, att, därest detsamma genomfördes, den råa mjölken komme att på visst sätt deklasseras, trots att den måhända i det speciella fallet utgjordes av kontrollmjölk och vore den pastöriserade mjölken i alla avseenden överlägsen. Om föreskrifter om märkning över huvud ansåges böra ifrågakomma, borde dessa gälla antingen endast värmebehandlad eller ock båda slagen mjölk.

De sålunda gjorda invändningarna hava beaktats i departementsförslaget.

Beträffande märkningens utförande har utredningen uttalat, att det ej syntes nödvändigt att meddela preciserade bestämmelser härom. Vederbörande borde hava frihet att välja exempelvis mellan att instansa erforderliga ord eller att förse kärlet med påklistrad eller vidhängd etikett. Häri kan jag instämma.

6 och 7 §§.

De i dessa paragrafer upptagna stadgandena avse att underlätta kontrollen över förordningens efterlevnad. I fråga om innehållet i 6 § må hänvisas till vad jag i den allmänna motiveringen anført. En bestämmelse motsvarande den i 7 § upptagna återfinnes i 10 § 7 mom. hälsovårdsstadgan.

8—12 §§.

Dessa paragrafer innehålla ansvarsbestämmelser.

Förseelse mot märkningsföreskrifterna har i utredningens förslag belagts med dagsböter. Kommerskollegium och handelskammaren i Göteborg ha ifrågasatt, huruvida en dylik förseelse vore av sådan beskaffenhet, att dagsböter å densamma borde tillämpas. Handelskammaren har framhållit, att en bristande etikettering ofta kunde bero på förbiseende eller slarv av underordnade eller också därpå, att ett anbragt löst märke fallit av under transporten. Vad sålunda anförts har jag funnit värt beaktande. För ifrågavarande slag av förseelse ha därför i departementsförslaget endast stadgats penningböter.

Stadgandena i 9 och 10 §§ överensstämma i huvudsak med förslag av utredningen. Beträffande 10 § föreligger dock den skiljaktigheten, att enligt utredningens förslag för straffbarhet förutsättes full bevisning rörande husbondes vetskap om den gärning, varom fråga är.

13 §.

Beträffande bestämmelserna under denna paragraf, som avser frågan om utsträckning i vissa fall av förordningens tillämpningsområde, torde jag få åberopa vad utredningen anført till motivering av motsvarande stadganden i det av utredningen framlagda förslaget. Då det ej synes uteslutet, att tillämpning av förordningen är påkallad inom icke stadsplanlagt område i stad, där på grund av särskilda omständigheter hälsovårdsstadgans stadsbestämmelser ej anses böra gälla, har stadgandet i första stycket erhållit en därefter lämpad avfattning.

14 §.

Denna paragraf innehåller bemyndigande för Kungl. Maj:t att meddela erforderliga kontrollföreskrifter.

Förordningens ikraftträdande.

Enligt vad utredningen anfört torde de föreslagna bestämmelserna komma att medföra vissa tidskrävande åtgärder inom ett stort antal nötkreatursbesättningar samt nyanskaffningar och omändringar i en del mejerier, varför det vore nödvändigt med en relativt lång tid mellan bestämmelsernas promulgering och ikraftträdande. Utredningen har för sin del härutinnan föreslagit två år. I anslutning härtill har i departementsförslaget ikraftträdandet angivits till den 1 juli 1939.»

Utskottet.

Utskottet vill till en början framhålla vikten av att åtgärder vidtagas, ägnade att skapa bättre garantier för att endast sådan mjölk och grädde saluföres, som ur hygieniska och i övrigt sanitära synpunkter är av bästa beskaffenhet. Liksom 1933 års mjölk- och mejeriutredning finner utskottet de hittills gällande bestämmelserna härutinnan, vilka innefattas uti hälsovårdsstadgan, ej vara tillfredsställande. Vad beträffar de skilda anordningar, som från samhällets sida kunna ifrågakomma för erhållande av en god konsumtionsmjölk, och dessas genomförbarhet vill utskottet ansluta sig till Kungl. Maj:ts föreliggande förslag, vilket i huvudsak överensstämmer med utredningens. En anordning, som i främsta rummet bygger på pastöriseringstvång, synes nämligen utskottet vara lättare att genomföra än en med huvudvikten lagd på endast produktionskontroll, vilken sistnämnda, för att bli fullt effektiv, säkerligen skulle ställa sig alltför dyrbar samt svår att organisera och kontrollera. Av praktiska och organisatoriska skäl synes det emellertid vara nödvändigt att begränsa ett förbud mot saluförande av opastöriserad konsumtionsmjölk till att gälla endast städer och vissa andra tätbebyggda samhällen; den egentliga landsbygden torde alltså åtminstone tillsvidare undantagas från denna lagstiftning. Ej heller synes det vara lämpligt att göra förbudet cvillkorligt inom tillämpningsområdet, utan bör möjlighet vara öppen att under vissa förutsättningar i avseende å produktionen medgiva försäljning även av mjölk, som icke pastöriserats.

Vad angår den närmare innebörden av Kungl. Maj:ts förslag till förordning med vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde m. m. får utskottet anföra följande.

I 2 § har Kungl. Maj:t givit lagstiftningens *giltighetsområde* en i viss mån annan omfattning än som föreslagits av utredningsmännen. Dessa hade tänkt sig pastöriseringstvång för städer, köpingar och municipalsamhällen. Enligt propositionen göres förordningen tillämplig inom område, där hälsovårdsstadgans föreskrifter rörande stad gälla. Detta innebär i förhållande till utredningens förslag för vissa fall en begränsning, för andra åter en utvidgning.

Städernas stundom stora, icke stadsplanelagda områden falla nämligen enligt Kungl. Maj:ts förslag utom räckvidden för förordningen, därest ej genom särskilt beslut av stadsfullmäktige hälsovårdsstadgans stadsbestämmelser utsträckts till att omfatta även sådant område. Jämväl finnas vissa mindre köpingar och municipalsamhällen, där bestämmelserna rörande hälsovården bibehållits såsom på landsbygden. Å andra sidan komma förordningens bestämmelser att vinna tillämpning även å sådan ort, som utan att vara hänförlig till köping eller municipalsamhälle genom särskilt förordnande av länsstyrelsen blivit i hälsovårdshänseende jämställd med stad. Genom den sålunda upptagna huvudregeln synes förordningen få en smidig anknytning till den gränsdragning mellan mera tätbebyggda samhällen och den egentliga landsbygden, som eljest är för handen i fråga om den allmänna hälsovården.

Såsom villkor för erhållande av medgivande till *försäljning av opastöriserad mjölk eller grädde* från viss nötkreatursbesättning stadgas i 3 § bland annat, att sådant tillstånd ej må lämnas med mindre, på sätt medicinalstyrelsen föreskrivit, styrkts, att de hygieniska förhållandena vid varans framställning äro tillfredsställande. Utskottet vill härtill göra det uttalandet, att detta villkor för att bliva verksamt dock icke bör utformas strängare än att det kan efterföljas utan att bliva oskäligt betungande för djurägarna. De för övrigt rätt varierande krav, som på skilda orter uppställas på s. k. kontrollmjölk, torde icke böra göras obligatoriska för all ej pastöriserad konsumtionsmjölk, åtminstone icke inom den närmaste framtiden. Utskottet vill ifrågasätta, huruvida icke medicinalstyrelsen bör jämte dessa föreskrifter av tvingande natur meddela allmänna råd och anvisningar av mera upplysande och vägledande art i syfte att främja en önskvärd utveckling på området. Måhända kan det ock vara lämpligt att under samverkan med lokala myndigheter utfärda olika föreskrifter för skilda delar av landet. De svårigheter, som härvidlag uppenbarligen möta, synas så småningom kunna övervinnas genom att medicinalstyrelsen, allteftersom erfarenhet vinnes och djurägarnas förståelse väckes, tager under förnyad omprövning bestämmelsernas innehåll och därför till att börja med prövar sig fram med nödig varsamhet.

I såväl utredningsmännens som departementschefens förslag finnas föreskrifter om *märkning av kärll*, vari mjölk eller grädde transporteras eller utbjudes. Jämlikt 5 § i förordningen skall dylikt kärll vara tydligt märkt med namnet å den gård eller det mejeri, varifrån varan levererats, samt, då fråga är om pastöriserad mjölk eller grädde, därjämte med ordet »pastöriserad». Utredningen hade i stället förordat märkningstvång för allenast opastöriserad vara, vilken skulle angivas med orden »opastöriserad mjölk (grädde)» ävensom förses med ursprungsbeteckning. Med hänsyn till framförda gensagor därom att den råa mjölken enligt detta förslag komme att på visst sätt deklasseras, trots att den måhända i det speciella fallet utgjordes av kontrollmjölk och vore den pastöriserade mjölken överlägsen, har departementschefen ansett sig böra frångå utredningens standpunkt. Utskottet hyser för sin del den uppfattningen, att märkningen näppeligen kan sägas verka vare sig de-

klasserande eller premierande. Denna synpunkt synes emellertid utskottet icke böra vara utslagsgivande. Frågan om sättet, varpå det bör bringas till konsumenternas kännedom, huruvida varan blivit värmebehandlad eller icke, synes utskottet böra bedömas såsom en praktisk-organisatorisk angelägenhet, som bör så ordnas att handeln med mjölk och grädde icke onödigt försvåras. Enligt vad utskottet inhämtat torde för närvarande inom rikets tre största städer blott cirka 5 % av all konsumtionsmjölk försäljas opastöriserad. För övriga större städer och samhällen torde motsvarande tal mera sällan överstiga 10 %. Vid detta förhållande synes det utskottet vara riktigast att så reglera förevarande detalj, att handeln med den stora mängden mjölk och grädde icke belägges med detta ytterligare märkningstvång, utan bör det tillkomma den, som handlar med opastöriserad vara, att särskilt utmärka detta. Utskottet vill i överensstämmelse med det anförda föreslå, att kärll med opastöriserad vara åsättes någon neutralt upplysande beteckning såsom orden »ej pastöriserad». Givetvis föreligger intet hinder att enligt hälsovårdsstadgan med hälsovårdsnämndens medgivande angiva varans beskaffenhet med någon ytterligare beteckning, exempelvis »kontrollmjölk» eller »från reaktionsfri besättning».

Ännu ett spørsmål finner utskottet anledning att närmare beröra i detta sammanhang. Begreppet mejeri har i 1936 års mejeristadga givits den innebörden, att därmed avses »varje lägenhet med därtill hörande lokaler, där mjölk eller grädde från två eller flera producenter eller ock till en myckenhet uppgående till i medeltal för tre månader minst 3,000 kilogram mjölk eller motsvarande mängd grädde i månaden beredes till produkter för försäljning eller eljest undergår yrkesmässig maskinell behandling». Då nu jämlikt förevarande paragraf i förordningen på kärllen skall angivas namnet å det *mejeri, varifrån varan levererats*, kan det måhända i vissa fall bliva föremål för tvekan, huruvida därvid avses det mejeri, där mjölken först uppsamlats och undergått behandling, eller det mejeriförtag, eventuellt sammanslutning av flera mejerier (t. ex. Mjölkcentralen i Stockholm), som handhar distributionen av mjölken. Utskottet är av den mening, att stadgandet bör givas den senare tolkningen jämväl för den händelse sammanslutningen närmast är att anse som en försäljningsorganisation. Eljest skulle dylika sammanslutningar nödgas hålla skilda kärll för olika mejerier, vilket förvisso skulle medföra stora nackdelar, utan att erbjuda konsumenterna ökad trygghet. I de fall, varom nu är fråga, synas alltså kärllen böra märkas med namnet å mejerisammanslutningen, även om mjölken av denna försäljes till utminuterung utan att på försäljningsorten hava underkastats någon som helst behandling. En förutsättning i dylika fall är dock, att sammanslutningen driver egen mejerirörelse i mejeristadgans bemärkelse.

Slutligen föreslår utskottet, att innehållet uti 13 § första stycket förtydligas genom att utsäga, att med myndighet i detta fall avses stadsfullmäktige motsvarande myndighet på landet.

Med stöd av det anförda och då utskottet i övrigt icke har någon erinran mot Kungl. Maj:ts förslag, får utskottet hemställa,

att riksdagen, med förklarande att det genom propositionen framlagda förslaget till förordning ej kunnat av riksdagen i oförändrat skick godkännas, må för sin del antaga följande

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Förordning

med vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde m. m.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Med mjölk och grädde förstås i denna förordning komjölk och därav erhållen grädde.

2 §.

Inom område i stad eller å landet, där hälsovårdsstadgans föreskrifter rörande stad gälla, må till människoföda avsedd mjölk och grädde ej försäljas eller utbjudas, med mindre varan, på sätt Konungen föreskriver, undergått värmebehandling (pastörisering) eller medgivande till varans försäljning enligt 3 § lämnats.

Ej heller må inom sådant område försäljas ost, avsedd att förtäras utan föregående lagring (färskost), eller glass, om vid varans beredning använts mjölk eller grädde, som enligt vad ovan sagts icke må försäljas inom området.

Vad i denna paragraf stadgas avser icke försäljning till mejeri.

3 §.

1 mom. Hälsovårdsnämnd äger medgiva, att mjölk och grädde, som i denna förordning avses, utan föregående pastörisering må försäljas inom i 2 § angivet område.

Sådant medgivande må allenast avse mjölk och grädde från viss nötkreatursbesättning och icke lämnas med mindre, på sätt medicinalstyrelsen föreskriver, styrkts, att de hygieniska förhållandena vid varans framställning äro tillfredsställande, samt

antingen att besättningen i sin helhet är att anse såsom reaktionsfri med hänsyn till tuberkulos

eller ock att besättningen eller den del därav, som icke är att anse såsom reaktionsfri med hänsyn till tuberkulos, sedan en tid av minst sex månader är ansluten till det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos i smittfarlig form hos nötkreatur.

Medgivandet skall avse viss tid ej överstigande ett år.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Erhåller hälsovårdsnämnd kännedom om att förutsättningarna för lämnat medgivande icke längre äro förhanden, skall medgivandet av nämnden återkallas.

2 mom. Konungen äger förordna, att inom visst i 2 § angivet område medgivande, som i 1 mom. avses, må, sedan minst två år förflutit från förordnandet, lämnas allenast beträffande besättning, som i sin helhet är att anse såsom reaktionsfri med hänsyn till tuberkulos.

3 mom. Mot beslut, som hälsovårdsnämnd enligt denna paragraf meddelar, äger den, som anser sin rätt därav förnärmat eller obehörigen inskränkt, att hos länsstyrelsen anföra besvär inom trettio dagar från det klaganden erhöi del av beslutet.

I länsstyrelsens beslut må ändring sökas hos Konungen i jordbruksdepartementet inom den tid, som för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut är bestämd.

4 §.

Pastöriserad mjölk eller grädde, avsedd att till människoföda försäljas inom område, som i 2 § sägs, må ej förvaras eller hanteras i kärl och apparater, vilka använts för mjölk eller grädde av annat slag, med mindre de efteråt blivit noggrant rengjorda. Vad nu sagts om pastöriserad mjölk och grädde äger ock tillämpning beträffande sådan mjölk och grädde, som jämlikt hälsovårdsnämnds medgivande må försäljas utan föregående pastörisering.

5 §.

Kärl, vari mjölk eller grädde som i 4 § avses transporteras eller utbjudes, skall vara tydligt märkt med namnet å den gård eller det mejeri, varifrån varan levererats, samt, då fråga är om pastöriserad mjölk eller grädde, därjämte med ordet »pastöriserad».

5 §.

Kärl, vari mjölk eller grädde som i 4 § avses transporteras eller utbjudes, skall vara tydligt märkt med namnet å den gård eller det mejeri, varifrån varan levererats, samt, då fråga är om opastöriserad mjölk eller grädde, därjämte med orden »ej pastöriserad».

6 §.

Är lokal, där mjölk eller grädde hålles till salu, belägen inom område, som i 2 § sägs, skall ett exemplar av denna förordning vara anslaget å för allmänheten väl synlig plats i lokalen. Saluhålles opastöriserad mjölk eller grädde, skall på enahanda sätt vara anslagen bestyrkt avskrift av hälsovårdsnämndens medgivande till försäljningen.

7 §.

Den som inom område, som i 2 § sägs, försäljer färskost eller glass är skyldig att på anmodan av hälsovårdsnämnden meddela upplysning om vem som till honom levererat varan eller i densamma ingående beståndsdelar.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

8 §.

1 mom. Bryter någon mot 2, 4 eller 7 § straffes med dagsböter.

Visar tilltalad, då fråga är om förseelse mot 2 §, att han haft skälig anledning antaga, att vara, som åtalet avser, uppfyllt i samma paragraf givna föreskrifter, vare från ansvar fri.

2 mom. Förseelse mot 5 eller 6 § straffes med böter från och med fem till och med trehundra kronor.

9 §.

Den som under tid, då han är ställd under åtal för förseelse mot denna förordning, fortsätter samma förseelse, skall för varje gång åtal därför anhängiggöres fällas till särskilt ansvar.

Ej må straff enligt denna förordning tillämpas, där förseelsen enligt allmänna strafflagen är belagd med strängare straff.

10 §.

Husbonde ansvarar för förseelse mot denna förordning, som begås av hans husfolk eller i hans arbete antagen person, liksom vore förseelsen begången av honom själv, såframt ej omständigheterna göra sannolikt, att förseelsen skett utan hans vetskap och vilja.

11 §.

Åtal för förseelse mot denna förordning anhängiggöres vid allmän domstol och utföres av allmän åklagare.

12 §.

Böter, som ådömas enligt denna förordning, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas gäldande, skola de förvandlas enligt allmän lag.

13 §.

Efter framställning av stadsfullmäktige eller däremot svarande *myn-dighet* eller av medicinalstyrelsen äger Konungen förordna, att vad i denna förordning är föreskrivet beträffande område, som i 2 § sägs, även skall äga tillämpning för visst område, där hälsovårdsstadgans bestämmelser rörande landet gälla.

Då särskilda skäl därtill föranleda, må Konungen förordna, att föreskrifterna i denna förordning icke skola tillämpas beträffande visst i 2 § angivet område.

13 §.

Efter framställning av stadsfullmäktige eller däremot svarande *myn-dighet på landet* eller av medicinalstyrelsen äger Konungen förordna, att vad i denna förordning är föreskrivet beträffande område, som i 2 § sägs, även skall äga tillämpning för visst område, där hälsovårdsstadgans bestämmelser rörande landet gälla.

Då särskilda skäl därtill föranleda, må Konungen förordna, att föreskrifterna i denna förordning icke skola tillämpas beträffande visst i 2 § angivet område.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

14 §.

Föreskrifter om anordnande av tillsyn å efterlevnaden av denna förordning och om bestridande av kostnaderna för tillsynen meddelas av Konungen.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1939.

Stockholm den 11 mars 1937.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Närvarande: se utlåtande nr 28.

Reservationer:

1) av herrar *Johansson* i Uppmälby och *Granath*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava följande lydelse:

»Utskottet har efter behandling av förevarande proposition ej ansett sig böra tillstyrka det framlagda förslaget. I propositionen anföres blott ett skäl för den ifrågasatta lagstiftningen, nämligen hygieniska. Huruvida även andra motiv förefunnits, har utskottet ej kunnat bedöma, då intet annat motiv angivits av föredragande departementschefen. Anledning finnes emellertid att antaga, att mejerisammanslutningarna hava intresse av denna lagstiftningsåtgärd. Härom finnes icke något nämnt i propositionen.

Sedan mejeriorganisationerna numera själva kommit så långt å förevarande område, att av den konsumtionsmjölk, som salufördes av de år 1933 till svenska mejeriernas riksförening anslutna 370 mejerierna, 73.6 procent uppgives vara pastöriserad samt av konsumtionsmjölken i vissa större städer 90 à 95 procent är pastöriserad, synes ej heller något egentligt behov av lagstiftning för att åstadkomma ett pastöriseringstvång föreligga.

Om emellertid faran för smitta genom överförande medelst mjölk av kreaturstuberkulos till människor verkligen är så stor, som i propositionen an-

gives, bör enligt utskottets uppfattning genom lagstiftning skydd även beredas landsbygdens innevånare. Jämväl i fråga om städer och andra samhällen torde med samma utgångspunkt förslaget vara att anse såsom otillräckligt. Enligt förslaget är det för en lantbrukare, vilkens kreatursbesättning ej är kliniskt undersökt, förbjudet att till städer och andra samhällen införa och försälja mjölk annorledes än till mejeri. Däremot kommer det att stå innevånarna i städer och samhällen fritt att å landet inköpa obehandlad och okontrollerad mjölk och införa den i samhälle, där pastöriseringstvång förefinnes.

Utskottet är ej heller förvissat om att all mjölk från kliniskt undersökta besättningar är absolut fri från smittämnen. Erfarenheterna från det bekanta Horredsfallet tala ett annat språk.

Pastörisering av mjölk kan vara önskvärd i större städer, där moderna apparater finnas. I dessa städer är emellertid redan större delen av konsumtionsmjölken pastöriserad. För landsbygdens barn blir lagen emellertid i varje fall fullständigt värdelös.

Slutligen må här erinras vad lantbruksstyrelsen säger beträffande pastöriserad mjölk: 'De vetenskapliga auktoriteterna syntes icke vara eniga om betydelsen ur olika synpunkter av pastörisering av mjölk. Sålunda syntes olika meningar råda om långtids- och lågpastöriseringens effektivitet i fråga om dödandet av skadliga mikroorganismer och smittoämnen. I allt fall torde det vara ovedersägligt, att mjölken genom pastöriseringen förlorar en del för den mänskliga organismen synnerligen värdefulla beståndsdelar.'

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att förevarande proposition ej må av riksdagen bifallas.»

2) av herrar *Alfred Andersson, Jacob Hansson, Carlström* och *Gustafson* i Kasenberg — beträffande lydelsen av 5 § i förslaget till förordning — vilka ansett, att denna paragraf bör erhålla den lydelse, som föreslagits av Kungl. Maj:t.